

30.12.2022

Група № 12

Мегей А.В.

Всесвітня історія

Урок № 11-12

Тема: Італія в міжвоєнний період

Мета уроку: визначити зміну статусу Італії після Першої світової війни; описати ключові події історії країни; оцінювати діяльність керівників країни 30-х рр. ХХ ст., їхні ролі в політичному, економічному розвитку власної держави; охарактеризувати встановлення фашистського режиму в Італії.

Хід уроку

1. Становище Італії після Першої світової війни

Уступивши в травні 1915 р. у війну на стороні Антанти, Італія не здобула блискучих перемог, а заплатила за участь у Великій війні життям 600 тис. своїх громадян, майже 1 млн італійців було поранено.

Повернувшись додому, фронтовики відчули, що держава кинула їх напризволяще. Вони почали об'єднуватися в загони «ардіті» («сміливців») — мужніх і готових на все, але політично малограмотних і навіть неписьменних людей, схильних поширювати військові порядки на цивільне суспільство й звинувачувати в усіх бідах парламент і демократію.

У 1918-1920 рр. Італія переживала кризу. У країні відбулося понад 4 тис. страйків. У 1920 р. за ініціативою однієї з ліворадикальних груп розпочалося захоплення робітниками підприємств. Акції відбулися в Турині на заводах «Фіат», у Мілані, Римі, Неаполі, Венеції та інших містах.

У 1920-1922 рр. зростання економіки припинилося. Заводи призупиняли роботу через нестачу вугілля й сталі та тривалі страйки. Уряд Джованні Джолітті був бездіяльний. Після страйку залізничників і поштових службовців у січні 1920 р. Італію паралізував робітничий страйк. Було замінено кількох міністрів, однак під тиском соціалістичної опозиції уряд мусив подати у відставку. Дж. Джолітті сформував новий уряд з лібералів, радикалів і соціалістів.

Слабкістю уряду скористалися соціалісти. В країні фактично відбувалася аграрна революція. Центром нового руху стала Болонья, на околицях якої були вивішені червоні прапори з написом «Реквізована й передана в спільну власність земля». Місцева влада, де переважали соціалісти, вітала й узаконювала такі захоплення.

Уряд утратив контроль над робітничим класом і промисловістю. Багатьма фабриками й заводами керували робітничі комітети, на підприємствах вивісили червоні прапори. Загальна конфедерація праці складала програму, яка містила вимоги підвищення заробітної плати, скорочення робочого дня й визнання профспілки. Соціалісти й комуністи погрожували перетворити робітничий рух на соціальну революцію.

У 1921 р. економічна ситуація залишалася вкрай тяжкою. Урожай знищила посуха, зростало безробіття. Уряд Дж. Джолітті пішов у відставку. Однак і новий уряд виявився слабким і не зумів запобігти загостренню боротьби між соціалістами та фашистами.

Наступного року ситуація в економіці ще більше погіршилася. Хоча світова війна стимулювала видобуток залізної руди й виплавлення металів, зокрема міді, через промислову кризу італійська економіка не тільки не зберегла досягнутий у роки війни рівень, а й навіть не досягла довоєнного.

Незважаючи на крах наймогутніших світових монархій, в Італії король утримався при владі. Звісно, йому довелося піти на серйозні поступки: повноваження короля були суттєво обмежені, частина маєтків перейшла у власність держави тощо. Авторитет монархії в політичному житті країни знизився до критичної межі, за якою Віктору Еммануїлу III вже ввижалися «жахи» республіки.

Не кращим було й становище італійського парламенту. Соціальне напруження в суспільстві спричинило загострення боротьби між лібералами, республіканцями, демократами, радикалами, народними католиками та ін. Король Віктор Еммануїл III намагався маневрувати між ними та фашистами, які ставали впливовою силою, але робив це нерішуче й непослідовно.

Політичні партії з калейдоскопічною швидкістю змінювали одна одну, але становище в країні дедалі погіршувалося. Парламент поступово перетворювався на дискусійний клуб, нездатний запропонувати країні шляхи виходу з кризи.

2. Фашистський режим Б. Муссоліні

Зневірившись у монархії та демократії, тисячі знедолених і невдоволених результатами війни італійців звернули свої погляди на нову політичну силу - фашизм. Ватажком фашистів був Беніто Муссоліні.

Беніто Муссоліні (1883-1945) — італійський диктатор. Учасник Першої світової війни, у минулому впливовий діяч Соціалістичної партії (виключений за підтримку вступу Італії у війну). У березні 1919 р. Б. Муссоліні в Мілані об'єднав розрізнені групи націоналістів і соціалістів і заснував фашистський «Союз боротьби». Після походу фашистів на Рим (1922) став прем'єр-міністром Італії та міністром закордонних справ.

Спочатку фашистські групи були мало помітні в політичному житті країни.

У своїй програмі (1919) вони запропонували італійцям привабливі й прості цілі: установлення республіки, скликання Законодавчих зборів, передання землі селянам, боротьба проти буржуазії, підвищення заробітної плати, створення народної міліції, ліквідація банків і бірж, відродження Великої Італії — колоніальної імперії тощо.

Перший досвід боротьби за владу виявився невдалим — на виборах 1919 р. фашисти не здобули жодного місця в парламенті. Здавалося, що партія розпадеться, адже до кінця року в ній залишилося менше 4 тис. членів. Урятував фашистів парламент, який через міжпартійну боротьбу виявився неспроможним прийняти бодай одне вдале рішення для виведення країни з кризи.

Словник

• **Фашизм** (від італ. *fascio* — в'язка хмизу) — соціально-політичний рух, ідеологія та державний режим диктаторського типу; протилежність демократії.

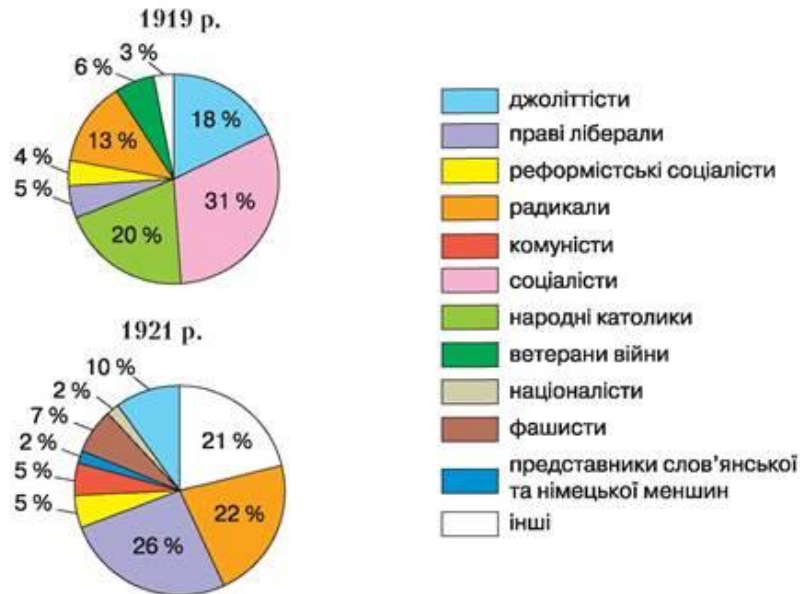
На виборах 1921 р. фашисти, діючи нахабно й агресивно, здобули понад три десятки депутатських мандатів. Потрапивши до парламенту, вони фактично паралізували його роботу своїми брутальними діями. Фашисти прагнули довести, що парламентська демократія вичерпала себе й настав час «сильної влади» — фашистської диктатури. Суспільство втомилося від бездіяльності уряду й було готове прийняти будь-який режим, що забезпечив би стабільність.

Політичні гасла прибічників Б. Муссоліні

- Усі політичні партії, крім фашистської, будуть заборонені.
- Місце італійської жінки — дім. Італійки мають народжувати багато дітей — майбутніх воїнів.
- Демократія не потрібна. Італія потребує сильного лідера, який дасть народу те, чого він прагне.
- Комунізм і соціалізм — вороги фашизму.
- Війна є благом для країни. Італійська молодь повинна бути готовою до боротьби.
- Італія має утвердитись як імперія в Африці.
- Потрібно упокорити великі держави.

Готуючись до захоплення влади, фашисти створили бойові групи — сквадри, запровадили форму — чорні сорочки (звідси назва — «чорносорочечники»), установили контакти з вищими армійськими офіцерами.

Результати парламентських виборів

Б. Муссоліні заявляв, що ніхто не завадить йому повернути Італії її «історичний» статус імперії. Італійцям фашисти обіцяли знизити податки, підвищити заробітну плату й ліквідувати безробіття. Б. Муссоліні активно готувався до походу своїх прихильників на Рим, щоб захопити владу.

На одному з мітингів Б. Муссоліні погрожував королю й уряду тим, що фашисти підуть на Рим і захоплять владу, якщо їх не допустять до неї. Він відверто блефував, адже сквадри були нечисленні й погано озброєні. Фашисти розраховували на те, що король не зважиться застосувати проти них силу. Прем'єр-міністр Італії Дж. Джолітті перебував за межами столиці й не міг вплинути на перебіг подій. Симпатії генералів розділилися між монархією та фашистами.

Спочатку Віктор Еммануїл III хотів оголосити в країні надзвичайний стан, але потім передумав, аби не допустити кровопролиття й громадянської війни. У ніч з 27 на 28 жовтня 1922 р. фашисти захопили важливі державні об'єкти в Мілані та інших містах країни. 29 жовтня король призначив Б. Муссоліні прем'єр-міністром Італії.

Новий голова уряду не хотів, щоб у його співвітчизників склалося враження, ніби король подарував йому владу. Потрібен був міф про «похід на Рим» щонайменше 300 тис. «фашистських мучеників», а тому вже наступного дня до столиці звідусіль почали прибувати сквадри. Улаштувавши у Вічному місті погром, фашисти пройшли вулицями маршовими колонами під звуки партійного гімну й спеціальними потягами залишили його. Більшістю голосів парламент передав владу фашистам.

Прийшовши до влади, вони певний час зберігали в країні видимість демократії. До 1928 р. уряд був коаліційним: частину міністерських портфелів (юстиції, фінансів та ін.) Б. Муссоліні віддав іншим партіям, чиї представники обіймали посади заступників міністрів, керівників державних відомств. Здобувши владу, Б. Муссоліні відразу дав зрозуміти, що не збирається ні з ким нею ділитися. Новітня історія не знала таких масштабів культу особи правителя, який виник в Італії: усюди висіли портрети Б. Муссоліні, усі розпорядження чиновників містили посилання на волю прем'єра. Йому встановлювали пам'ятники, присвоювали різноманітні титули («перший», «найкращий») тощо. Він став кумиром радикалів усього світу.

Колона фашистів прямує до Рима. Фото. 1922 р.

Поступово обмежуючи повноваження короля, Б. Муссоліні присвоїв собі титул «дуче» (вождь) і правив Італією майже одноосібно. Він заборонив усі політичні партії, окрім власної. Депутатів-нефашистів вигнали з парламенту. Сміливців, які наважувалися протестувати проти тоталітарної системи, заарештовували й відправляли до концентраційних таборів на віддалених островах або вбивали (наприклад, популярного соціаліста Джакомо Маттеотті).

Свідчення

«Нинішні вибори належить визнати недійсними, бо уряд не вважав за потрібне врахувати думку виборців — 4 млн голосів... Прем'єр доручив фашистській міліції забезпечити порядок. ...Ми вимагаємо анулювати результати виборів!»

З виступу Джакомо Маттеотті в італійському парламенті 30 травня 1924 р.

У червні 1924 р. через кілька днів після майже двогодинної промови в палаті депутатів Дж. Маттеотті зник, а згодом знайшли його тіло.

Особливий фашистський трибунал запровадив у країні смертну кару. Усупереч конституції найважливіші державні рішення фашисти приймали на масових мітингах, після чого парламент і король мушили їх схвалити. Було скликано не передбачену конституцією Велику фашистську раду, яка стала вищим органом політичної влади в Італії.

У 1925 р. Б. Муссоліні висунув вимогу суцільної фашизації країни. Усі без винятку італійці мали поділяти фашистський світогляд і фашистську поведінку. Він урахував традиційно високий авторитет в країні католицької церкви, тому, не будучи ревним католиком, уклав у 1929 р. з Папою Римським Пієм XI «Латеранський пакт», у якому йшлося про примирення церкви й держави. В обмін на визнання влади Італії Ватикан отримав статус самостійної держави. У школах було збережено викладання Закону Божого й дозволено діяльність єдиної нефашистської партії — «Католицька дія».

Державну поліцію замінила фашистська міліція. Хоча вона й присягала королю, але виконувала накази Б. Муссоліні. На таємну поліцію було покладено завдання тотального шпигунства, провокацій та терору. Діяльність префектів і керівників великих державних підприємств та установ контролювали віддані особисто Б. Муссоліні фашистські комісари.

У 1926 р. фашисти ухвалили новий виборчий закон, згідно з яким партія, що набрала на виборах більше половини голосів, отримувала дві третини місць у парламенті. Право висувати кандидатів у депутати мали тільки фашистські організації. Фашистська партія фактично монополізувала владу. Б. Муссоліні був не тільки головою уряду, до 1929 р. він особисто очолював 8 із 13 міністерств.

За підсумками виборів 1929 р., які пройшли в атмосфері залякування виборців, фашисти оголосили, нібито за них проголосували 98 % італійців. Для збільшення своєї популярності й не бажаючи ділити владу з кримінальним світом, Б. Муссоліні суттєво ослабив сицилійську мафію, щоправда, мафіозна верхівка при цьому не постраждала.

Прийшовши до влади, фашисти активно вербували прихильників гучно розрекламованими соціальними програмами: пільгові квитки до кінотеатрів, «народні потяги» у напрямку морських курортів, клуби, подарунки дітям з багатодітних сімей, дитячі табори. Режим докладав чимало зусиль для розвитку в країні спорту; за час перебування фашистів при владі в Італії було споруджено стадіонів і палаців спорту більше, ніж за всю її попередню історію. Фашизм потребував фізично загартованих солдатів, готових до «великих битв».

Військовий вишкіл італійських школярів. Фото. 1930-і роки

Справі фашизації мала слугувати й культура. Наслідуючи Наполеона, Б. Муссоліні заснував Італійську академію, кандидатів до якої він добирав особисто. Діячі мистецтв мали довести, що всі найголовніші світові відкриття, зокрема винайдення двигуна внутрішнього згоряння, динамо-машини, друкарської машинки, були зроблені італійцями. Навіть ім'я В. Шекспіра нібито насправді було псевдонімом італійського поета.

Реформа освіти передбачала закриття «зайвих» шкіл; запровадження обов'язкової релігійної освіти; обмеження кількості учнів і студентів, які могли здобути безкоштовну освіту (тільки «відмінники»); вивчення латини в усіх школах, після закінчення яких учні мали право вступати до університету; заборону переведення на наступний курс студентів, які склали не всі іспити.

Для виховання молоді в дусі відданості фашизму й особисто Б. Муссоліні переписали шкільну програму з історії. Велику увагу приділяли Стародавньому Риму — «найвеличнійшій імперії світу»; замовчувався період Середньовіччя, коли Італія не могла похвалитися могутністю; заслуга об'єднання країни в XIX ст. приписувалася винятково Дж. Гарібальді й Дж. Мадзіні, яких вважали «найпершими фашистами». Що ж до XX ст., то його проголосили «епохою фашизму й Муссоліні». Завдяки ідеологічному та військовому вишколу, вихованню в дусі обоження Б. Муссоліні, молоді італійці мали стати гарматним м'ясом у майбутніх авантюрах заради відродження «Великої Італії». ³³

3. Корпоративна держава: ідея та реальність

За основу економічної політики італійські фашисти взяли ідею корпоративної держави. Хоча її офіційне проголошення відбулося навесні 1930 р., а закон «Про корпорації» був прийнятий через чотири роки, фактично таку державу почали створювати ще наприкінці 1920-х років. Спочатку Б. Муссоліні заявляв, що корпорації мають узяти на себе економічні повноваження парламенту. Корпоративний устрій був зображений як «третій шлях» між комуністичною моделлю в СРСР і ліберально-ринковою системою в Європі та США. Корпорації були спробою відповісти на виклики «Великої депресії». Отже, навесні 1930 р. спеціальним рішенням парламенту було проголошено створення в Італії «корпоративної держави».

До корпорацій входили як роботодавці, так і наймані працівники. Кожна корпорація, контролюючи свою галузь, мала обмежувати конкуренцію в промисловості й мобілізувати виробничий потенціал в інтересах суспільства. Формально було створено 22 корпорації, зокрема зернову, овочеву, металургійну, хімічну, авіаційну, театральну. Б. Муссоліні особисто очолив сім із них. Для керівництва корпораціями була створена Національна рада корпорацій з представників робітників, роботодавців, фашистської партії, а також міністрів відповідних галузей.

Свідчення

«Ст. 2. У корпораціях головуєть міністр, або помічник державного секретаря, або секретар національної фашистської партії, які призначаються декретом голови уряду.

Ст. 6. За пропозицією міністра корпорацій та за погодженням з центральним комітетом корпорацій голова уряду може організувати... корпоративні комітети з питань дисципліни, господарської діяльності в певній виробничій галузі та залучити до участі в них представників господарських груп, зацікавлених державних органів і національної фашистської партії. Постанови корпоративних комітетів мають бути затверджені відповідними корпораціями, а також загальними зборами Національної ради корпорацій.

Ст. 10. Корпорація має право встановлювати... тарифи для оплати праці, господарські видатки, а також ціни на товари... У разі суперечок про колективні трудові відносини справу вирішує спеціальна колегія...»

Із Закону про корпорації, 1934 р. (Delzell Charles Floyd. Mediterranean Fascism 1919-1945. — The Macmillan Press LTD, 1971. — P. 126-128)

Уважалося, що коли почнуть діяти фашистські картелі й синдикати, об'єднані в корпорації, то в Італії настане соціальний мир. Було навіть створено спеціальне міністерство корпорацій для регулювання економічного життя країни. Для усунення конфліктів між робітниками й підприємцями було прийнято

Хартію праці, згідно з якою професійні спілки підпорядковували державним органам під контролем фашистів і вводили до складу галузевих корпорацій.

Наприкінці 1920-х років в Італії відбулася реформа політичного представництва, яка замінила парламент корпоративною палатою. Фашистські профспілки висунули кандидатів у депутати, Велика фашистська рада обрала з них 400 осіб, за яких мали голосувати виборці.

Корпораціям надали широкі повноваження, зокрема щодо регулювання відносин між працівниками й роботодавцями; відновили скасований раніше 8-годинний робочий день. До середини 1930-х років майже всі італійці стали членами корпорацій. По суті, корпоративна система була моделлю державного регулювання економіки.

Фашисти залучили капіталовкладення в промисловість, провели роздержавлення та грошову реформу. У 1929 р. рівень промислового виробництва, зокрема сталі й електроенергії, перевищив довоєнний.

У середині 1920-х років в Італії розпочалася «битва за врожай», метою якої було збільшення виробництва зернових і відмова від їхнього імпортування. У цій «битві» брали участь не тільки селяни, а й інші категорії населення, зокрема священники. Між провінціями було організовано змагання, а переможці отримували призи. Ці форми заохочення населення згодом були запозичені й упроваджені комуністами в Радянському Союзі та націонал-соціалістами в Німеччині.

Незважаючи на певні успіхи, Італія не могла повністю забезпечити себе сировиною та продовольством. Безрезультатно закінчилися й інші «битви»: за повномасштабну меліорацію, за ліру, за підвищення народжуваності й навіть проти... горобців, мишей і мух.

Корпорації схвалили заборону страйків і 40-годинний робочий тиждень, контролювали укладення колективних трудових договорів, розглядали конфліктні ситуації, надавали фінансову підтримку профспілкам. На середину 1930-х років фашистам вдалося скоротити безробіття.

Загалом корпорації не виконали покладених на них завдань. По-перше, більшість із них існувала тільки на папері й реально не функціонувала. Шлях від ідеї до її втілення на практиці виявився нездоланим; працювала хіба що Корпорація з розведення худоби й рибальства. По-друге, незважаючи на пропагандистські кампанії й гонитву за зовнішніми показниками, система корпорацій мало що змінила в соціальному устрої Італії. Формальна участь представників великого бізнесу в корпораціях тільки зміцнила їхній монопольний статус і розширила можливості для повного контролю економічного життя.

Одержавлення італійської промисловості в умовах підготовки до майбутніх воєн дало змогу підвищити заробітну плату робітникам на військових заводах, однак у цілому італійці за фашиського режиму жили гірше, ніж до «Великої депресії». Щодо жителів сільських районів, то корпорації не звільнили їх ні від збільшення податків, ні від планових обов'язкових поставок збіжжя.

Активна зовнішньополітична діяльність Б. Муссоліні, маніпулювання націоналістичними почуттями італійців, обіцянки відродити «Римську імперію», вимоги до європейських держав і США визнати за Італією «історичне право» на колонії в Африці — усе це створювало ілюзію міцності фашистського режиму. З початком Другої світової війни не тільки ця, а й інші ілюзії розвіялися.

Основні події

1922 р. — прихід фашистів до влади в Італії.

1925 р. — проголошення курсу на фашизацію країни.

1929 р. — підписання «Латеранського пакту» з Ватиканом.

1930 р. — проголошення створення в Італії корпоративної держави.

Питання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте економічний стан Італії після закінчення Першої світової війни.
2. Хто був лідером фашистського руху в Італії?
3. Які події відбулися наприкінці жовтня 1922 р.?
4. Визначте соціальну базу фашизму в Італії. Чому багатьох італійців приваблювала фашистська ідеологія?
5. У чому полягала суть Латеранських угод?
6. Поясніть значення поняття корпоративна держава.

Домашнє завдання:

1. Опрацюйте конспект
2. Дайте відповіді на питання для самоперевірки

Виконані завдання відправте мені на електронну пошту anastasiamegei@ukr.net. У темі листа вказати ПІБ, номер групи, номер уроку і дату.